

ROK 1953

Bol veľmi bohatý na udalosti a zmeny celoštátneho rázu, ktoré sa dotýkali aj života obyvateľov obce. Z týchto zvlášť pôsobivé udalosti boli tieto: smrť J.V. Stalina, náhly sklon prezidenta Klementa Gotwalda, menová reforma a zrušenie lístkového systému na potraviny a šatstvo. Tieto udalosti boli predmetom úvah a rozhovor medzi občanmi v celej obci, kým nová udalosť nezatisla do pozadia predošlú. Zmeny pôsobili hlboko na zmýšľanie ľudí, aj na zmenu získavania životných potrieb.

Zo začiatku roka dodávky živočíšnych výrobkov boli plnené neobyčajne pod priemer, preto Miestny národný výbor zaviedol citelné opatrenie voči neplničom tým spôsobom, že celá rodina bola z prídely na celý mesiac vylúčená. Toto opatrenie postihlo vo februári 702 osôb, ktoré lístky na potraviny v tomto mesiaci nedostali. V ďalších mesiacoch sa plnenie následkom tohto zákroku hodne zlepšilo, najmä dodávky mäsa. Celoobecný plán dodávok poľnohospodárskych výrobkov na celý rok bol určený takto: obilie 206 525 kg, zemiaky 962 260 kg, slama 12 455 kg, seno 53 905 kg, mäso celkom 154 765 kg z toho bravčové 51 750 kg, mlieko 309 520 liter, vajcia 239 670 kusov a vlna 477 kg. Rozpis dodávok prevádzal Okresný zmocnenec Ministerstva výkupu v Námestove podľa výmery pôdy jednotlivých hospodárskych závodov. Na hospodársky závod s výmerou pôdy do 0,5 ha bolo predpísané 20 kg mäsa a 100 kusov vajec. Najväčšia výmera poľnohospodárskej pôdy jedného súkromného roľníka činila 14,80 ha z toho ornej pôdy 9,5 ha a na túto výmeru bola predpísaná dodávka : 1 095 kg mäsa z toho 450 kg bravčového, 2 020 litrov mlieka, 1 650 ks vajec, 2 120 kg zrnín a 8 310 kg zemiakov. Do konca roku z predpisu mlieka v tomto hospodárskom závode bolo dodané 425 litrov a vajec 301 kusov. Podobné plnenie sa vyskytlo u viacerých roľníkov. Po zrušení lístkov bola dodávková morálka považlivo zhoršená vo všetkých produktoch.

Zo začiatku roka zo všetkých podnikov dochádzali na MNV žiadosti o vyslanie robotníkov z obce, pretože mnohým zárodom chýbali pracovné sily, ale obyvateľstvo malo dosť peňazí a kupovať voľne nemohlo, preto do zamestnania nebolo utisnuté. Jednou z vážnych úloh Miestneho národného výboru bolo odhaľovanie zaháľáčov, ktorých bolo v tomto ohľade skutočne málo, ak sa prihliadalo na okolnosť, že roľníci sú potrební na poľnohospodárstve. Jedine v tom prípade sa považovalo za možné získať mužskú pracovnú silu pre podnik, ak v jednej domácnosti žilo viac dospelých mužov, z ktorých žiaden nebol zamestnaný, avšak títo sa veľmi nenachádzali. Po svetom otriasajúcej zvesti J.V. Stalina mnohí občania obzvlášť roľníci boli touto správou natešení, že povinné kontingenty budú zrušené. Niektorí zase pochybovali o tom uvažujúc, že zrušenie dodávok je ešte neisté. Ale málokto si uvedomil, komu povinné dodávky slúžia, a prečo musia byť. Smútočná tryzna dňa 9. marca bola vysielaná rozhlasom a občania sa mali zhromaždiť na MNV pri rádiovom prijímači, lenže tento MNV nemal, preto sa zamestnanci a občania, ktorý prišli po prídely, zhromaždili v byte Jána Krchu, pretože tam bol rádiový prijímač.

Dňa 14. marca rozniesla sa ešte vzrušujúcejšia správa o náhlej smrti nášho prezidenta Klementa Gotwalda. Tieto udalosti mocne účinkovali na mysle občanov, ba mnohí pochybovali o prirodzenej smrti zomrelého prezidenta. Na Miestnom národnom výbore zasadala tohto dňa rada MNV, ktorá mala prejednať 13 bodov programu. O 14:30 hodine boli prejednané dva body, keď vedúca poštovného úradu, umiestneného na poschodí, prišla oznámiť smutnú zvesť. Po tejto správe pojednávanie dostalo rýchly spád, lebo všetci prítomní zostali na podiv značne vzrušení. A veru bez údivu, keď behom 10 dní dvaja štátnici zmizli. Socializácia dediny zostala pri tom všetkom ako predtým aj ďalej v popredí úloh ľudovej správy. Počnúc januárom na každom zasadnutí rady MNV bolo v programe čítanie vzorových stanov JRD. Na deň 29. marca bol zvolaný do kultúrneho domu verejný rozhovor s ľudom, s programom čítania vzorových stanov JRD. Hovor sa uskutočnil a podľa zhotovenej správy

sa zúčastnilo na ňom 70 mužov. Zápisnica o priebehu schôdze stručne znela takto: „Po privítaní prítomných predsedom MNV inštruktor Michal Miškovič, predseda ONV začal čítať vzorové stanovy JRD, ale občania ho stále prerušovali a skákali mu do reči. Po prečítaní bola zahájená diskusia, v ktorej vystúpil občan Jozef Komín a poukázal na hospodárenie JRD v Rabči na farskej pôde. Na to sa rozvinula medzi občanmi búrlivá debata a vrava s takým hlukom, že nebolo možné nič vyrozumieť, preto predseda musel diskusiu ukončiť a schôdzu rozpustiť.“

Vzhľadom na nedostatočné plnenie dodávky mlieka totižto za prvý štvrťrok len na 21% bola dňa 10. apríla vykonaná revízia na MNV, ktorú previedli inšpektor povereníctva potravinárskeho priemyslu a riaditeľ Mliekarenského závodu z Tvrdosína. Pri tejto kontrole bolo zistené, že roľníci dodávajú priamo spotrebiteľom 3 300 l mlieka mesačne a väčšina si plní mlieko iba lístkami, keďže ho nedodáva ani týmto spotrebiteľom. V dôsledku tejto skutočnosti bolo nariadené od 1. mája zrušiť predaj mlieka, aby chovatelia kráv odovzdávali mlieko do mliekarni a spotrebiteľia mali odoberať legalizované mlieko, ktoré dodá mliekarenský závod do miestnych predajní potravín. Po takejto úprave klesol počet spotrebiteľov aj spotreba mlieka až na nepatrné množstvo. Iná komisia zastavila prevádzku pílennia šindľov zriadený pri nižnom mlyne, ktorú vlastnil Pavol Poláček a stroje zaplombovala tak, ako aj mlynský kameň vo Vyšnom mlyne.

Najcitlivejšiu udalosť v tomto roku prežili občania v čase menovej reformy, ktorá sa previedla v dňoch 1. - 3. júna. Reformu sprevádzal zákaz predaja obchodných článkov v predajniach okrem potravín na lístky. Zákaz bol vydaný už 26. mája a trval do 31. mája. Ľudia sa domnievali od začiatku o všeličom možnom, no určitého nevedel nikto. V posledných dňoch sa už hodne pomedzi občanmi hovorilo, že bude zmena peňazí a v sobotu teda 30. mája šírila sa vzrušujúca zvesť, že časť okresu a predovšetkým Polhora prípadne Poľsku. Touto správou boli všetci občania trúchlivo dotknutí a mnohí boli rozhodnutí opustiť obec. Nasledujúceho dňa už každý vedel, že sa prevedie na poštovom úrade výmena peňazí pomerom 1:50, a že lístkový systém bude úplne zrušený.

Obyvateľstvo malo veľké sumy peňazí v hotovosti, lebo bankám a sporiteľniam už od roku 1945, keď v novembri boli všetky vklady zaviazané, nikto nedôveroval, preto v každej domácnosti sa nachádzalo niekoľko tisícok korún. Na každého člena bolo rodine za 1 000 sk vydané 60 Kčs nových a úbytok v pomere 1:50. Niektorí mali aj také vysoké sumy, že sa obávali dať ich na výmenu, ale hľadali rodiny s menším množstvom peňazí alebo s väčším počtom osôb, aby im platidlá ako svoje vymenili. Iní vyrovnávali takto získanými peniazmi dlžoby medzi sebou, ale veritelia nechceli svoje pohľadávky v tejto rozhodujúcej dobre prijať, pretože za požičaných 100 korún by im bolo vymenené 2 nové koruny a takú citelnú stratu nikto utrpieť nechcel, lebo tovary, vklady a dlžoby v bankách sa prehodnocovali v pomere 1:5. Dlžoby v bankách nebolo možné v týchto dňoch splácať, keďže tieto neprijímali ani vklady ani pôžičky. Mnohí zase kupovali v obchodoch uvoľnené potraviny za staré platidlá, ktoré bolo možné kupovať v ľubovoľnom množstve za staré aj nové peniaze. V takomto prípade kto kupoval za staré peniaze platil za 1 kg múky 200 korún; za 1kg cukru 330 korún; 1l vína 1000 korún; 10 cigariet „Bystrica“ 100 korún ... atď. Na poštovom úrade obyvateľstvo v dňoch 1. - 3. júna vymenilo vyše 3 500 000 korún. Po konečnom uzávere tejto akcie bolo zistené, že jedna domácnosť vymenila najväčšiu sumu starých platidiel, a to 37 000 korún. Výmena sa prevádzala podľa zoznamu osôb pre prídellové lístky, preto celá rodina so všetkými jej príslušníkmi mohla peniaze vymeniť len jeden raz za celú dobu tejto akcie. Nové papierové peniaze boli vydané v týchto hodnotách: 1 Kčs, 3 Kčs 5, Kčs, 25 Kčs, 50 Kčs, 100 Kčs. Bankovky väčšej hodnoty neboli vydané. Kovové mince boli len v haliernikoch s hodnotou 1 – 3 – 5 – 10 - 25 halierov.

Po reforme prestali načisto každý týždeň sa zaujímajúce fronty ľudí pred predajňou „Mäsa“, hoci mäso aj ostatné mäsové výrobky boli dovážané v dostatočnom množstve, ale

tohto sa takmer všetci predošlí spotrebitelia zriekli, keď bol prídela zrušený. Súčasne poklesla aj dodávková morálka, lebo roľníci sa už neobávali následkov vylúčenia z prídela potravín, ktoré každý mohol voľne nakúpiť. Taktiež poklesla podobne požiadavka závodov o pracovné sily, ktoré boli nahradené robotníkmi zamestnanými na stavbe Oravskej priehrady, keďže táto bola dobudovaná. Na vyžiadanie plánovej komisie pri ONV v Námestove za účelom rozvoja priemyslu v okrese, MNV podal nasledovné údaje: počet obyvateľov v obci: 2 071 z toho 719 žien, mužov 768, detí do 15 r. 584. Vekové rozvrstvenie obyvateľov od 15 - 30 rokov, 521 osôb od 30 - 60 rokov, 745 osôb a nad 60 rokov 221 osôb. Charakter obživy obyvateľstva: robotníkov 260, roľníkov 745, úradníkov 28, ostatní 15. V obchodnom zamestnaní 2 mužovia, 7 žien. Letný závod zamestnáva 124 stálych, 60 prechodných robotníkov a pila 100 zamestnancov. Počet budov v obci 440, z toho 115 murovaných, 325 drevených a 438 prízemných. V tomto roku bolo 60 starobných invalidných. Vlastníkov rádiových prijímačov bolo 52. Prijímače boli ovšem na baterkový prúd, keďže električky v obci niet. Na miestnom národnom výbore od 20. marca nastala zmena, pretože vedúca úradníčka Mária Kompanová sa presťahovala do Bobrova a jej agendu prevzala Terézia Srajová. Za novú pracovníčku bola prijatá Terézia Hrubjaková, obyvateľka tunajšej obce. V matrike bolo zapísaných 91 narodených, z toho 48 chlapcov a 43 dievčat, sobášov 17 a úmrtí 27, z toho 14 mužov a 13 žien. Dňa 29. októbra zomrel po vlekkej žalúdočnej chorobe skromný robotník Juraj Štefaňák, ktorý sa ešte v roku 1929 prvý a jediný exponoval za komunistickú stranu v tunajšej obci. Od detstva bol robotníkom na pile a požíval dobrú povesť. Ako svedomitý pracovník aj u roľníkov, ktorým pomáhal v prácach, zvlášť pri kosbe trávy a obilia. Svoje politické presvedčenie v neskorších rokoch otvorene už neprejavoval, lebo rodina ho za toto odsudzovala, keďže v dedine bol vtedy sám jediný tohto presvedčenia. V nemoci sa nechcel podrobiť operácii, nuž zomrel skoro.

Z verejného života hodno zaznamenať uznesenie rozšíreného plánu, konaného dňa 22. októbra v Kultúrnom dome. Na tomto zasadnutí bolo uznesené voči vyšším orgánom 18 požiadavok v záujme celo obecnom, ktoré boli zostavené takto:

1. Postaviť MNV, kultúrny dom spolu s knihovňou.
2. Postaviť novú školu.
3. Hasičské skladište.
4. Elektrizácia obce.
5. Povolenie porubu dreva pre občanov na 500 kubíkov na opravu striech.
6. Odblombovanie šindlárne Pavla Poláčka.
7. Odblombovať jeden mlyn na šrotovanie.
8. Povolenie pre každého občana spáliť drevo na dosky na Pile v Oravskej Polhore.
9. Umelé hnojivá: Thomasovej múčky 22 vagónov.
10. Dusíkaté vápno 2 vagóny.
11. Síran 2 vagóny.
12. Liadok ostravský 5 vagónov .
13. Ďatelinové semeno 20 metrov.
14. Ľanové semeno 15 metrov.
15. Jačmeňa 2 vagóny.
16. Ovsy 3 vagóny.
17. Zemiakov 2 vagóny.
18. Súdy na močovku 4.

K tomuto sa hodia poznámky, že v tomto období takmer denne chodili po dedine za roľníkmi zmocnenci výkupu pre splnenie dodávok obilia a zemiakov. Táto akcia bola zakončená so slabými výsledkami 5. decembra.

Počasie v tomto roku bolo priaznivé. Začiatkom septembra mnoho jabloní zakvitlo a koncom tohto mesiaca lúky zakvitli záružlím. Sneh napadol až 22. decembra.

Poznámka:

Prvá škola bola postavená v roku 1872. V roku 1904 vyhorela celá obec, škola bola obnovená v roku 1906. V tomto roku 60 poľských vojakov utieklo do obce, bývali v škole. Ľud ich vyhnal kosami, hrablami, motykami. Pri tom boli usmrtené tunajšie osoby, 1 mládenec a 70-ročná žena. Koncom augusta 1944 nemecké vojsko obsadilo školu a urobilo z nej nemocnicu, ktorá trvala do 2. apríla 1945. Bol v nej liečený tunajší chlapec, ktorý mal postrieľanú ruku. Do konca apríla 1945 tam boli ubytovaní ruskí vojaci.

Prevzaté zo školskej kroniky.